

Наталія Тарасенко,

мол. наук. співроб., Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

БІБЛІОТЕЧНА СКЛАДОВА У РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена визначенню місця бібліотеки в системі інформаційно-комунікаційних процесів в умовах переходу до інформаційного суспільства. Акцентовується увага на трансформації функцій і ролі сучасної бібліотеки. Відзначається, що нові технологічні умови функціонування бібліотек, визначені розвитком інформатизації, створили засади для перетворення цих наукових установ з пасивного інформаційного посередника на продуктивну систему управління знаннями. Обґрунтовано зміни сформованих стереотипів відносин між бібліотекою й суспільством та різноманіття комунікативних практик сучасної бібліотеки в контексті формування суспільства знань.

Ключові слова: інформаційне суспільство, бібліотеки в інформаційному суспільстві, інформаційно-комунікативні інститути суспільства, інформаційно-комунікаційні технології.

Сучасний етап розвитку людської цивілізації характеризується зростаючим значенням інформаційних ресурсів, які стають основою та головною умовою суспільно-політичного, економічного, культурно-гуманітарного розвитку суспільства. Цей процес засвідчує глобальну тенденцію переходу від індустріального суспільства до інформаційного, у якому кожен може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними. Інформація в такому суспільстві набуває якісно нової функції як соціокультурного та економічного феномена і стає надзвичайно важливим фактором, що забезпечує повноцінну життєдіяльність як її окремих користувачів-громадян, так і держав та людства в цілому. Вона створює можливості перетворення дійсності в інтересах міжнародної спільноти, тобто інформація стає глобальною цінністю, чинником глибоких змін у житті людської цивілізації.

Водночас інтенсивність продукування інформації та неоднакові можливості доступу до неї обумовили виникнення глобальної проблеми «цифрового розподілу», яка стала фактично головною причиною виникнення

нових соціально-політичних розмежувань, поділу держав світу та громадян на «інформаційно багатих» та «інформаційно бідних», що значною мірою визначає міжнародний імідж, соціально-економічний розвиток, розвиток демократичних процесів та громадянського суспільства, інвестиційну привабливість, показники конкурентоспроможності тощо. За визначенням В. Горового, у період становлення інформаційного суспільства певні рівні розвитку інформаційної діяльності й інформаційних технологій стають підґрунтям формування нової ієрархії міждержавних відносин. Визначальним показником цієї ієрархії дедалі більшою мірою стає ефективність використання інформаційних ресурсів [1, с. 8].

В інформаційному суспільстві інформація, з одного боку, стає стратегічним ресурсом інноваційного розвитку і базовим суспільним капіталом, а з іншого – є основним інструментом соціальних комунікацій та міжособистісних відносин. У результаті постійного збільшення обсягу виробництва, зберігання, репродукування, поширення та використання інформації починають відбуватися якісні зміни в соціальній структурі суспільства. Все більша кількість працездатних громадян реалізує себе в інформаційному сегменті суспільного виробництва (інформаційні технології, інформаційний бізнес і сервіс). Змінюються й традиційні суспільні відносини між різними соціальними групами, вирішальний вплив на які чинить розвиток мережових комунікацій, сприяючи формуванню нового «інформаційного» стилю суспільної поведінки і нового «інформаційного мислення», тобто усвідомленню соціально-економічної цінності інформації та її ролі в поступальному розвитку суспільства. У кінцевому підсумку змінюються вимоги і до людської особистості – до її здатності швидко пристосовуватись до змін, засвоювати, продукувати й поширювати інформацію.

Важливою особливістю інформаційної епохи є принципово нове ставлення до знання як системоутворювального чинника суспільного прогресу. Знання стає найвищою цінністю, а ступінь володіння ним – визначальним чинником соціальної диференціації. Перетворення інформації на знання і включення його в соціокультурний контекст пов'язане з великими інтелектуальними зусиллями. Тому ядром соціальної організації інформаційного суспільства, заснованого на знаннях, стають структури, що генерують нові знання, а творча інтелектуальна праця виступає найважливішою компонентою діяльності людини.

Ці фактори набувають особливого значення з урахуванням наявної у сучасному інформаційному просторі системи інформаційних комуні-

кацій, яка дає змогу отримати доступ до соціально значущої інформації в будь-якому місці у будь-який час, що, на перший погляд, істотно знижує роль посередників у системі документних комунікацій. Водночас інформаційний простір сьогодні характеризується неконтрольованими і перенасиченими інформаційними потоками, у тому числі сумнівної та навіть деструктивної якості. Тому в міру насичення новими самостійними інформаційними об'єктами інформаційний простір перетворюється на безліч погано пов'язаних між собою фрагментів, серед яких дедалі складніше знайти потрібну інформацію чи окремий документ.

За таких умов успішне функціонування інформаційного суспільства перебуває у прямій залежності від розвиненості мережі інформаційних інститутів, що забезпечують створення, накопичення, переробку і різні способи трансляції якісних інформаційних ресурсів. Не менш важливими при цьому є, по-перше, наявність, доступність та ефективність каналів, через які інформація може бути доведена до споживача, по-друге, створення механізмів ідентифікації і пошуку потрібної інформації, і по-третє, функціонування суспільних баз якісної, достовірної, систематизованої інформації.

Серед традиційних інформаційно-комунікативних інститутів суспільства у цьому контексті помітне місце належить бібліотекам. Функціональне позиціонування їх у соціумі за умов технологічної революції та посилення ролі інформації і знань у суспільному розвитку зазнало значних змін. Бібліотеки перестали бути пасивним інформаційним посередником, вони перетворилися на одну з найпродуктивніших і масових систем управління знаннями. Бібліотеки надають широкі можливості для звернення до колективної пам'яті, збираючи і зберігаючи документовану інформацію та знання, беруть участь у формуванні документального потоку і здійснюють його аналітико-синтетичну обробку, систематизують і оцінюють інформаційні ресурси. Це створює основу для багатьох сучасних інформаційних і знаньєвих процесів.

Водночас глобалізація усіх сфер суспільної діяльності та техногенна революція у сфері комунікацій створили умови для трансформації функцій сучасної бібліотеки в бік, орієнтований не тільки на збирання інформації, закладеної в документах, а й на розвиток комунікації з користувачами та всім суспільством, яка сприяє успішній соціалізації користувачів, їх орієнтації в сучасному світі, перетворенню бібліотек в інтелектуальний простір міжособистісної та суспільної комунікації.

З огляду на це наукове обґрунтування соціальної ролі бібліотек стає виключно важливим завданням, що передбачає дослідження зміни сформованих стереотипів відносин між бібліотекою й суспільством та різноманіття комунікативних практик сучасної бібліотеки в контексті формування суспільства знань. Метою пропонованого дослідження є визначення місця бібліотеки в системі інформаційно-комунікаційних процесів в умовах переходу до інформаційного суспільства.

У сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідженнях проблема трансформації інституту бібліотеки в умовах формування інформаційного суспільства розглядалася низкою науковців як у теоретичних аспектах, так і з практичної точки зору. Особливої уваги у контексті дослідження ролі бібліотек в інформаційному суспільстві заслуговують праці Ф. Уэбстера, М. Бакленда, А. Галлімора, Я. Шрайберга, Ю. Столярова, М. Слободяника, М. Дворкіної, Т. Єршової, С. Красовського, Р. Мотульського, А. Ванєєва та ін. Значний внесок у розробку даної проблеми зробили О. Онищенко, В. Горовий, Т. Гранчак, О. Воскобойнікова-Гузева, Т. Вилегжаніна, Т. Ярошенко, Л. Костенко. Водночас, попри постійну увагу бібліотекознавців до зазначеної проблеми, окремі її аспекти, зокрема умови для перетворення бібліотек на суспільні бази якісної, достовірної, систематизованої інформації, необхідної суспільству в його подальшому розвитку, роль бібліотек у сучасній системі соціальних інформаційних комунікацій, потребують детальнішого вивчення та теоретичного узагальнення.

Інформаційні запити сучасного суспільства постійно розширюються та ускладнюються, зумовлюючи потребу як у забезпеченні доступу до наявних обсягів інформації, так і у створенні умов для вироблення нової, заснованої на ефективному використанні знань, накопичених попередніми поколіннями. У таких умовах вирішального значення набувають інформаційні ресурси бібліотек, суттєвою перевагою яких, порівняно з іншими ланками соціальних інформаційних комунікацій, є можливість забезпечення взаємозв'язку нової, якісної, корисної для суспільства інформації з величезними масивами нагромаджених у процесі історичного розвитку людства інформаційних ресурсів, збережених та систематизованих бібліотеками на різних, у тому числі складних для використання в системі сучасних комунікацій, носіях. Введення в суспільний обіг цих ресурсів в обсягах, сумірних з обсягами виробництва нової інформації, є принципово важливим для суспільства, оскільки сприяє збереженню наукових, культурних, моральних традицій, забезпечує виховання

суспільства відповідно до виробленої протягом століть системи загальнолюдських цінностей та ідеалів, підтримуючи водночас національні особливості, специфічні для українського народу аспекти мислення, творення, передачі інформації, що дуже важливо в умовах активізації світових глобальних процесів [8, с. 7].

Особливого значення у цьому контексті набувають нові підходи до розкриття бібліотечних фондів, які дають змогу розширити доступ суспільства саме до систематизованої бібліотеками якісної, достовірної та корисної для суспільного розвитку інформації, сприяючи таким чином наповненню інформаційного простору джерелами верифікованого знання та стимулюючи виробництво на їхній основі нових знань. Бібліотеки, таким чином, перетворюються на базовий інститут формування суспільства знань.

Бібліотеки сьогодні – це потужні центри інтеграції, систематизації та опрацювання інформації, забезпечення нею зростаючих потреб освіти, науки, культури, економічного та державного життя. Нової якості набуло бібліотечно-інформаційне виробництво, одним з головних напрямів якого стало продукування інформаційно-аналітичних матеріалів, а також інноваційних інформаційних продуктів – бібліотечних сайтів, представництв у соціальних мережах, блогів, створення яких зумовлено впровадженням у бібліотечне середовище технологій Web.2.0. Водночас бібліотеки забезпечують користувача інформацією, ефективно використання якої сприяє створенню нових знань, здатних надати потрібного імпульсу розвитку держави. Таким чином, бібліотеки стають важливим елементом суспільної бази інформаційних ресурсів, здатної стати теоретичним і науковим підґрунтям суспільного розвитку та ефективним інструментом подолання проблем у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Бібліотеки покликані допомагати громадянам користуватися перевагами інформаційного суспільства, реалізуючи їхнє право на доступ до інформації і знань, забезпечувати можливості для суспільної комунікації. Надаючи універсальний і переважно безкоштовний доступ до інтелектуального суспільного продукту, бібліотеки тим самим реалізують ідею доступності інформації – одну з базових у постіндустріальному суспільстві. Крім того, сприяючи залученню читацького загалу до роботи в новому комунікативному режимі, заснованому на широкому, у тому числі мережевому, використанні інформаційних ресурсів, бібліотеки тим самим беруть участь у поступовому формуванні у різних верств суспільства

«інформаційної свідомості», тобто розуміння визначальної ролі інформації у продуктивній діяльності як окремого індивіда, так і різних громадських структур. При цьому бібліотечні комунікативні практики більше за інші інституційні практики орієнтовані на формування інформаційної компетентності особистості, на залучення користувача до роботи з формами «згорнутого» знання (різними видами каталогів, бібліографічними, фактографічними, реферативними та іншими базами даних) як інструментами пошуку інформації та доступу до повного знання. Важливо і те, що вся сучасна система інформаційно-бібліотечного обслуговування, особливо в загальнодоступних бібліотеках, орієнтована на підвищення рівня інформованості усіх верств населення – від вищих управлінських структур до низових сфер суспільного виробництва і конкретної особистості.

Нові технологічні умови функціонування бібліотек, визначені розвитком інформатизації, створили засади для зміни власне бібліотечного (або бібліографічного) обслуговування, тобто видачі документів або бібліографічних відомостей про них, на нові форми передачі інформації з більш вираженими аналітико-синтетичними можливостями, які замінюють, у разі необхідності, першоджерело. Усе більшої уваги бібліотеки приділяють створенню фактографічних баз даних із соціальних, правових, економічних питань, а також з проблем функціонування системи науки, місцевого самоврядування, екології, культурного життя, підприємницької діяльності. Застосовуються метаінструменти переробки інформації, що зберігають смислові фрагменти текстів документів (інформаційні дайджести, прес-кліпінг тощо). Електронні технології дають змогу реалізувати комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань, у результаті якого користувач може отримати інформаційні матеріали певної тематики з різних джерел, включаючи мережеві та інтернет-ресурси з певного питання.

Таким чином, інформаційна функція сучасної бібліотеки реалізується не лише через забезпечення доступу до інформаційних ресурсів суспільства, вона дедалі тісніше сполучається з ресурсно-оцінними і ресурсно-орієнтуючими аспектами процесу моделювання інформаційного простору. Інструментарій її діяльності націлений на організацію та управління знаннями масивами, тобто цільове структурування різноманітних контекстів, їх інтерпретацію, фільтрацію і трансляцію, у тому числі мережеву.

Ретранслюючи документовану інформацію і знання від суб'єктів, які її виробляють, до споживачів, бібліотека виступає своєрідним віртуальним

університетом і у функціональному аспекті максимально зближується із системою освіти як соціальним інститутом. Саме бібліотека забезпечує єдність загальнокультурної та професійної освіти впродовж усього життя людини через інструментарій інформаційної підтримки безперервного освітнього процесу, а також передачу ціннісних установок і регулятивних соціальних норм молодому поколінню, сприяючи становленню культурно і професійно компетентної особистості, соціально адекватної реаліям нового етапу суспільного розвитку. При цьому більш відкрита, ніж у власне освітніх інституціях, неформальна і заснована на багатоаспектних комунікативних практиках освітня діяльність бібліотеки робить її універсальним пізнавальним майданчиком.

Сьогодні, однак, процеси трансформації та подальшого інтенсивного розвитку бібліотечної справи України в умовах інформаційного суспільства суттєво гальмує низка проблем. З-поміж них чи не найважливішою є недооцінка ролі бібліотек у суспільних перетвореннях, що призводить до неефективної реалізації їхнього потенціалу як соціальних інституцій. Значно відстає від сучасних реалій теоретичне обґрунтування ролі і місця бібліотек в інформаційному суспільстві, зумовлене недостатністю ґрунтовних наукових досліджень з цієї проблеми.

Водночас аналіз основних напрямів діяльності бібліотек засвідчує, що вони є активними учасниками політичних, економічних, наукових, освітніх комунікацій у державі. Так, інформаційно-аналітичні підрозділи Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) – Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національна юридична бібліотека (НЮБ), Фонд Президентів України (ФПУ) – спрямовують свою діяльність головним чином на задоволення інформаційно-аналітичних запитів органів державної влади усіх рівнів, громадських організацій, економічних структур, наукових працівників, які цікавляться суспільно-політичною та економічною тематикою.

Підготовка відповідних інформаційно-аналітичних продуктів поєднує дві форми роботи – науково-інформаційну, яка передбачає оперативне інформування про ситуацію або проблеми на основі щоденного моніторингу інформації, та інформаційно-аналітичну, яка полягає у виготовленні аналітичних матеріалів з окремих питань, що дають змогу скласти цілісне бачення проблеми, встановити причинно-наслідкові зв'язки, вивчити точки зору експертів, визначити фактори впливу, перспективи

розвитку тощо. Отже, бібліотека фактично надає структуровану, зручну для використання інформацію, яка допомагає швидко зорієнтуватися в певній проблемі, визначити й усвідомити ступінь її значущості, що у кінцевому результаті сприяє прийняттю виважених управлінських рішень, стає підґрунтям для генерування законодавчих ініціатив. Таким чином, як зауважує О. Соснін, становлення інформаційного суспільства й кардинальний вплив інформації на виробництво, управління, свідомість і поведінку людей, на соціальне й політичне життя в цілому актуалізують проблему осмислення інформації як інструменту влади і вироблення такої політики держави, яка б забезпечувала національну безпеку, національні інтереси й суспільний прогрес у цілому в результаті ефективного управління інформаційним ресурсом України [9].

Бібліотечні установи, насамперед національні бібліотеки, стали також потужними науково-інформаційними центрами. Провідним науковим, науково-інформаційним центром упровадження нових інформаційних технологій у бібліотечній сфері України є Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.

Основна тематика наукових досліджень її підрозділів пов'язана з вивченням перебігу інформатизації в Україні та ролі бібліотечних установ у цьому процесі, з питаннями організації безпеки національного інформаційного суверенітету в умовах посилення глобалізації та ефективного використання ресурсів глобального інформаційного простору в інтересах національного розвитку, виробленням методик протистояння національного інформаційного простору інформаційним агресіям, забезпеченням використання національних інформаційних ресурсів, введення їх у широкий обіг, розвитком дистантних форм обслуговування користувачів тощо [7].

Так, у 2015 р. науковці НБУВ працювали над виконанням відомчих науково-дослідних проектів «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (термін виконання 2014–2016 рр.); «Розробка технологічних засад та інфраструктури формування бази знань наукової бібліотеки» (термін виконання 2014–2016 рр.). Було виконано наукові проекти «Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України»; «Розвиток соціальних мереж у контексті забезпечення суспільної безпеки»; «Інформаційні технології розвитку і захисту національного культурного простору» [5].

Здійснюючи інформаційне забезпечення діяльності науки, бібліотечна система сприяє формуванню інформаційного середовища, яке, у свою чергу, впливає на організацію науки, проведення наукових досліджень, підготовку наукових кадрів, включення результатів наукових розробок у систему наукових комунікацій через формування ресурсно-інформаційної інтелектуальної бази науково-дослідних робіт та організацію системи доступу до інформаційних ресурсів.

Наведені аргументи дають підстави стверджувати, що в умовах інформаційного суспільства бібліотеки, будучи найбільш відкритими комунікативними структурами, не лише виступають як об'єкти інформатизації, а й відіграють важливу роль як суб'єкти цього процесу. За визначенням Т. Кузнецової, онтологічні підстави суб'єктно-об'єктної ролі бібліотек у новому соціумі полягають в їхній особливій інституційній природі, що зумовлює інформаційно-когнітивну та меморіальну функції бібліотеки як генетично початкові [6]. Беручи участь у процесах збору, зберігання, обробки, надання доступу, поширення та використання соціально значущої інформації, бібліотеки, насамперед, об'єктивно сприяють перетворенню її в найцінніший суспільний продукт, стратегічний національний ресурс, від якого залежить подальший розвиток соціуму.

Водночас не відповідають тенденціям розвитку бібліотек в умовах інформаційного суспільства чинна нормативно-правова база та стандарти бібліотечної справи, у яких переважно відсутні сучасні поняття, що характеризують інноваційні види бібліотечних продуктів і послуг, технології надання інформації, види діяльності, способи організації праці, вимоги до бібліотечних працівників тощо.

Законодавчу і нормативну базу бібліотечної справи в Україні становлять: Конституція України, яка визначає права громадян на вільний доступ до інформації, культурних цінностей і користування закладами культури; профільні закони «Про бібліотечну справу», «Про обов'язковий примірник документів», нормативно-правові акти з питань бібліотечної справи, стандарти і нормативи в галузі бібліотечної справи, що визначають правові основи діяльності бібліотек в Україні.

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», прийнятий 1995 р., з незначними змінами та уточненнями діє донині, не враховуючи, однак, нових умов, видів, методів, цілей діяльності бібліотек, пов'язаних зі зміною їхньої ролі в умовах інформаційного суспільства. Закон визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади їхньої

діяльності, гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, долучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках, визначає загальні засади бібліотечної справи й бібліотечну систему України, встановлює вимоги до формування та зберігання бібліотечних фондів, бібліотечного обслуговування з метою задоволення інформаційних, наукових і культурних потреб суспільства, збагачення духовного потенціалу народу [2].

Суттєвим недоліком чинного бібліотечного законодавства є відсутність тлумачення нового термінологічного апарату, використовуваного в бібліотечній системі, невизначеність низки наукових, методичних, організаційно-правових аспектів бібліотечної діяльності. Зокрема, додаткового законодавчого врегулювання потребує науково-інформаційна діяльність бібліотек. Нині поняття науково-інформаційної діяльності визначає лише Закон України «Про науково-технічну інформацію», який трактує його безвідносно до бібліотек, як сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави в науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні. Відповідно, проблема врахування особливостей саме бібліотечної науково-інформаційної роботи, зокрема термінологічного апарату, змін в організації роботи науковців, зважаючи на розвиток дистантних форм обслуговування користувачів, яка передбачає зміну технології, роботу поза межами бібліотеки та в неробочий час, не вирішена [3].

Певна модернізація законодавчого забезпечення сфери наукової і науково-технічної діяльності в Україні, яка відкриває перспективи подальшої зміни бібліотечного законодавства в аспектах наукової діяльності бібліотек, відбулася з прийняттям у листопаді 2015 р. нової редакції Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4].

Зокрема вперше на законодавчому рівні пропонується ввести поняття «науковий підрозділ», який визначається, як «структурний підрозділ юридичної особи, основним завданням якого є провадження наукової, науково-технічної або науково-організаційної діяльності, у штаті якого посади наукових працівників становлять не менш як 50 відсотків». Серед установ у переліку «наукових підрозділів» Закон визначає наукову (науково-технічну) бібліотеку.

Ст. 6. п. 2 Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» регламентує робочий час наукового працівника – вченого, який має вищу освіту не нижче

другого (магістерського) рівня, відповідно до трудового договору (контракту) професійно провадить наукову, науково-технічну, науково-організаційну, науково-педагогічну діяльність та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації у випадках, визначених законодавством. Згідно з Законом для наукових працівників і спеціалістів наукових установ може встановлюватися гнучкий режим робочого часу, відповідно до якого встановлюється режим праці із саморегулюванням часу початку, закінчення і тривалості робочого часу впродовж робочого дня, з дотриманням вимог ст. 50–52 і 56 Кодексу законів про працю України.

Для наукових працівників і спеціалістів наукових установ також може запроваджуватися дистанційний режим праці.

Можливість запровадження гнучкого режиму робочого часу та дистанційного режиму праці в науковій установі визначається в колективному договорі або рішенні керівника наукової установи за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації.

Конкретний перелік професій і посад наукової установи, на яких можуть застосовуватися гнучкий режим робочого часу та дистанційний режим праці, погоджується вченою радою наукової установи, порядок та умови їх застосування визначаються у правилах внутрішнього трудового розпорядку наукової установи.

Перелік видів наукової (науково-технічної) роботи, а також методичної, експертної, консультаційної, організаційної роботи для наукових працівників наукової установи визначається керівником відповідної установи. 23 березня 2016 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [10]. Стратегія визначає ключові напрями розвитку бібліотечної справи в Україні, вплив бібліотек на рівень соціально-економічного розвитку та інформаційної безпеки держави, розвитку науки, освіти, культури та збереження культурної спадщини. Стратегія, зокрема, передбачає: удосконалення нормативно-правової бази, яка стосується діяльності бібліотек, та врегулювання стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних стандартів; забезпечення професійного розвитку персоналу бібліотек, оновлення системи бібліотечно-інформаційної освіти та підвищення кваліфікації; модернізацію матеріально-технічної бази та інформаційно-технологічної інфраструктури бібліотек тощо.

Очікується, що прийнятий акт підніме імідж бібліотеки в ролі комунікаційного майданчика суспільства, створить усі можливості для інтеграції бібліотечної сфери у світове співтовариство, дасть змогу здійснити стовідсоткову комп'ютеризацію бібліотек та забезпечити вільний доступ до мережі Інтернет, запровадити нові інформаційно-бібліотечні послуги, створити Національну електронну бібліотеку України та сформувати базу даних єдиного Державного реєстру національного культурного надбання «Книжкові пам'ятки України».

Реалізація Стратегії відбуватиметься за участі органів державної влади, місцевого самоврядування, бібліотечних закладів, установ освіти, науки і культури, громадських об'єднань.

Отже, зміни, що відбуваються в суспільстві, є потужними факторами розвитку сучасних бібліотек. Вони значною мірою впливають на інформаційні і соціальні функції бібліотек, підходи до формування бібліотечно-інформаційних ресурсів та обслуговування користувачів, розвиток бібліотечних технологій, модернізацію традиційних і освоєння нових напрямів діяльності. Сучасна бібліотека є важливою ланкою в системі інформаційних інститутів, що забезпечують створення, накопичення, переробку і різні способи трансляції якісних інформаційних ресурсів. Бібліотека також бере участь в оцінці, інтерпретації та фільтрації інформації, у встановленні певних зв'язків між інформаційними масивами, що забезпечує користувачам доступ до джерел знання і соціально значущої інформації. Тому потужний інформаційний, науковий, комунікаційний потенціал бібліотек має бути актуалізований у відповідних формах організації функціонування і технологіях надання бібліотечно-інформаційних послуг різним суб'єктам суспільного процесу, ставши запорукою затребуваності соціального інституту бібліотеки в інформаційному суспільстві.

Література

1. *Горовий В.* Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації : монографія / В. М. Горовий ; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2015. – 284 с.

2. Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР «Про бібліотеки і бібліотечну справу» // Закони України. – Верховна Рада України. Ін-т законодавства. – Київ, 1996. – С. 250–278.

3. Закон України від 25.06.1993 р. № 3322-ХІІ «Про науково-технічну інформацію» [Електронний ресурс] // Інформаційне законо-

давство. Основні нормативні акти / уклад.: Р. С. Кірін, С. В. Гришак, Д. О. Шашенко. – Дніпропетровськ : Нац. гірн. ун-т, 2012. Ч. 3. – 264 с. – С. 13–19. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/2128/%D0%9D%D0%A2%D0%91452169.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана.

4. Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність» [Електронний ресурс]// Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>. – Назва з екрана.

5. Звіти про результати науково-дослідної роботи обговорили на Вченій раді НБУВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2623>. – Назва з екрана.

6. Кузнецова Т. Библиотека в информационном обществе: онтологические основания социокультурных трансформаций [Электронный ресурс] / Т. Кузнецова // Библиотековедение. – 2011. – № 1 – С. 28–33. – Режим доступа: http://www.rsl.ru/datadocs/doc_6227 ja.pdf. – Загл. с екрана.

7. Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 296 с.

8. Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, Л. А. Дубровіна та ін.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2012. – 246 с.

9. Соснін О. В. Державна політика в галузі управління інформаційним ресурсом України 2005 року [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 / Соснін Олександр Васильович ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2005. – 36 с. – Режим доступу: <http://dspace.opua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1612/Соснін%20О.%20В.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. – Назва з екрана.

10. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248924865>. – Назва з екрана.

References

1. Horovyi, V. (2015). Natsionalni informatsiini protsesy v umovakh hlobalizatsii [The national information processes in the context of globalization]. O. S. Onyshchenko (Ed.); NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Kyiv [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy vid 27.01.1995 r. № 32/95-BP «Pro biblioteku ta biblioteknu spravu» [The Law of Ukraine of 27.01.1995 № 32/95-VR «On Libraries and Librarianship»] (1996). *Zakony Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy. In-t zakonodavstva – The laws of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. Institute of legislation*, pp. 250–278. Kyiv [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy vid 25.06.1993 r. № 3322–XII «Pro naukovu ta naukovu-informatsiynu» [The Law of Ukraine of 25.06.1993 № 3322–XII «On the scientific and technical information»] (2012). *Informatsiine zakonodavstvo. Osnovni normatyvni akty – Information legislation. Basic regulations*, part 3, pp. 13–19. Dnipropetrovsk: Natsionalnyi hirnychiy un-t. Retrieved from <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/2128/%D0%A2%D0%91452169.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII «Pro naukovu ta naukovu-tekhnichnu diialnist» [The Law of Ukraine «On scientific and scientific-technical activity»]. *Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsijnyj veb-portal – Verkhovna Rada of Ukraine. Official web-portal*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55843 [in Ukrainian].

5. Zvity pro rezultaty naukovu-doslidnoi roboty obhovoryly na Vchenii radi NBUV [Reports on the results of research discussed at the Academic Council Vernadsky National Library] (2015). Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/node/2623> [in Ukrainian].

6. Kuznecova, T. (2011). Biblioteka v informacionnom obshchestve: ontologicheskie osnovaniya sociokulturnykh transformacij [Library in the Information Society: the ontological foundation of social and cultural transformations]. *Bibliotekovedenie – Librarianship*, no. 1, pp. 28–33. Retrieved from http://www.rsl.ru/datadocs/doc_6227_ja.pdf [in Russian].

7. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2014). Natsionalni informatsiini resursy yak intehratyvnyi chynnyk vitchyznianoho sotsiokulturnoho seredovyscha [National information resources as an integrative factor of national socio-cultural environment]. Kyiv [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Dubrovina, L. A. et al. (2012). Rozvytok resursnoi bazy vitchyznianoho informatsiinoho seredovyscha [The

development of the resource base of the national information environment]. Kyiv [in Ukrainian].

9. *Sosnin, O. V.* (2005). Derzhavna polityka v haluzi upravlinnia informatychnym resursom Ukrainy 2005 roku [The state policy in the field of information resource of Ukraine in 2005]. Extended abstract of doctor's thesis. Odesa. Retrieved from <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1612/Cocnin%20O.%20B.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

10. Stratehiia rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku «Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy». Skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 berez. 2016 r. № 219-r (2016). [The development strategy of library for the period up to 2025 «Qualitative changes in libraries for the Sustainable Development of Ukraine». Approved by Cabinet of Ministers of Ukraine of 23 March 2016 no. 219-r]. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248924865> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016.

Natalia Tarasenko,

Junior Research Associate, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Library Component in the Development of the Information Society

The article defines library place in information and communication processes in the period of transition to information society. The focus is on transformation of the functions and the role of modern library as an information and communication society institute, as well as on issues that greatly inhibit the rapid development of librarianship in Ukraine.

It should be noted that the new technological conditions of libraries functioning caused by development of information have formed the basis for its transformation from passive information broker to productive knowledge management system. Changing the stereotypes of relationship between library and public and diversity communication practices of modern libraries in the context of the knowledge society is grounded.

The article presents arguments to prove thesis that in the information society libraries as the most open communication structures are not only objects of informatization, but also are an important actors in this process.

Keywords: information society, libraries in the information society, information and communication society institutions, information and communication technologies.

Наталия Тарасенко,

мл. науч. сотр., Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Библиотечная составляющая в развитии информационного общества

Статья посвящена определению места библиотеки в системе информационно-коммуникационных процессов в условиях перехода к информационному обществу. Акцентируется внимание на трансформации функций и роли современной библиотеки как информационно-коммуникативного института общества, а также на проблемах, которые существенно тормозят интенсивное развитие библиотечного дела Украины.

Отмечается, что новые технологические условия функционирования библиотек, определенные развитием информатизации, создали основы для преобразования их из пассивного информационного посредника в производительную систему управления знаниями. Обоснованы изменения сложившихся стереотипов отношений между библиотекой и обществом и разнообразие коммуникативных практик современной библиотеки в контексте формирования общества знаний.

Приведены аргументы, подтверждающие, что в условиях информационного общества библиотеки как наиболее открытые коммуникативные структуры являются не только объектами информатизации, но и играют важную роль как субъекты этого процесса.

Ключевые слова: информационное общество, библиотеки в информационном обществе, информационно-коммуникативные институты общества, информационно-коммуникационные технологии.